

УДК 330.332.011

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-25

Чернишов В. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

ORCID: 0000-0002-8866-0075

e-mail: chernyshov_vvv@rambler.ru

Напрями розвитку інвестиційної діяльності підприємств

Анотація. У сучасних умовах трансформації національної економіки актуальності набуває розвиток інвестиційної діяльності, що впливає на інтереси все більшого числа підприємств. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності на сучасному етапі є основою для розвитку економіки України, забезпечення можливості її інтеграції в європейський соціально економічний простір, що в подальшому буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємств та поліпшенню рівня інвестиційного клімату. Доведено, що інвестиційна діяльність потребує прийняття рішень щодо інвестування фінансових ресурсів на розширення обсягів виробництва. Встановлено, що стратегія інвестиційної діяльності будь-якого підприємства є складовою частиною його загальної економічної стратегії, що дозволяє повною мірою оцінити інвестиційний потенціал для іноземних інвесторів. Проведено аналіз суб'єктів господарювання на основі показників інвестиційної діяльності при виборі стратегічних пріоритетів розвитку. Виділено три кластери: нормальна інвестиційна діяльність; помірною інвестиційна діяльність; критична інвестиційна діяльність. Проведений аналіз інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання машинобудівної промисловості в Україні вказує на необхідність залучення інвестиційних ресурсів. Запропоновано ієрархії вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування та встановлено її економічну ефективність. Отримано ієрархію зв'язку вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування, яка має шість рівнів, де на найвищому рівні перебуває забезпечення розвитку проєктування і збуту продукції суб'єктів господарювання на міжнародних ринках. Реалізація 6 рівнів ієрархії вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання – це комплексні дії, які сприятимуть активізації інвестиційної привабливості на міжнародних ринках та забезпечать вирішення деяких питань щодо розвитку стратегічних пріоритетів суб'єктів господарювання.

Ключові слова: інвестиція; інвестиційна діяльність; інвестиційна стратегія; інвестиційний потенціал; інвестиційні ресурси.

Chernyshov V. V., PhD in Economics, Associate Professor, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine

Working-out the Development of Investment Activities of Enterprises

Abstract. Introduction. In modern conditions of transformation of the national economy the development of investment activity, which influences the interests of a growing number of enterprises, becomes relevant. Effective implementation of investment activities at the present stage is the basis for the development of Ukraine's economy, ensuring the possibility of its integration into the European socio-economic space, which will further enhance the competitiveness of enterprises and improve the investment climate.

Purpose. It has been proved that investment activity requires decision-making on investing financial resources to expand production. It has been established that the investment strategy of any enterprise is an integral part of its overall economic strategy, which allows to fully assess the investment potential for foreign investors.

Results. An analysis of business entities based on indicators of investment activity in the selection of strategic development priorities. There are three clusters: first class: normal investment activity; second class: moderate investment activity; and third grade: critical investment activity. The analysis of investment activity of business entities of the machine-building industry in Ukraine indicates the need to attract investment resources.

Conclusions. Hierarchies of choice of strategic priorities directions of development for attraction of foreign economic sources of financing have been offered and its economic efficiency has been established. The hierarchy of communication of the choice of directions of strategic development priorities for attracting foreign economic sources of financing has been obtained, which has six levels, where the highest level is to ensure the development and promotion of products of economic entities in international markets. Implementation of 6 levels of the hierarchy of choice of strategic development priorities to attract foreign economic sources of financing of economic entities, these are comprehensive actions that will enhance investment attractiveness in international markets and address some issues related to the development of strategic priorities of economic entities.

Keywords: investment, investment activity, investment strategy, investment potential, investment resources.

JEL Classification: P33; C38; C44.

Постановка проблеми. У ринкових умовах інвестиційна діяльність є головним джерелом фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Активізація інвестиційної діяльності вимагає збільшення зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів, що комплексно підвищить конкурентоспроможність підприємств на зовнішньому ринку. Зараз економічна нестабільність в країні вимагає від підприємств формування напрямів інвестиційної стратегії, що зумовить реалізацію шляхів покращення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання та забезпечить збільшення обсягів залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування. Залучення іноземних інвестицій дозволить підприємствам оптимізувати зовнішньоекономічну діяльність та досягти результатів у процесі інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційної діяльності підприємств в умовах економічної нестабільності та залучення інвестиційного капіталу в економіку України досліджували вітчизняні учені: Н. Вільгурська, Н. Мехеда [1], Т. Задніпряна [2], Г. Вербицька [3], І. Гончарук [4]. В економічній літературі багатьма науковцями приділено увагу питанням інвестиційної привабливості підприємств, а саме: О. Гаврилук [5], К. Малько [6], О. Василиця [7] та інші. Попри багатогранність наукових досліджень щодо інвестиційної діяльності підприємств, актуальним залишається питання розробки напрямів стратегічних пріоритетів для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання.

Формулювання цілей дослідження. Мета статті полягає в дослідженні питань оптимізації інвестиційної діяльності підприємств. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі задачі: визначити сутність інвестиційної діяльності і інвестиційної політики підприємства; виявити роль інвестиційної діяльності в управлінні підприємством; дослідити інвестиційну стратегію підприємства; провести аналіз показників інвестиційної діяльності при виборі стратегічних пріоритетів розвитку; запропонувати побудову ієрархії вибору стратегічних пріоритетів для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування; побудувати ієрархію зв'язку вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування, визначити її економічну ефективність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом через уповільнення ефективності від інвестиційної діяльності загострюється питання забезпечення зростання ринкової вартості та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, де велику роль відіграє залучення інвестиційних ресурсів, які спрямовані на зростання фінансово-господарської діяльності.

Відповідно до Закону України "Про інвестиційну діяльність" інвестиції — це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті

якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний та екологічний ефект [8]. Розширення джерел фінансових ресурсів підприємств вимагає залучення іноземних інвесторів, які здатні реалізувати раціональне управління залученими коштами. Важливим завданням, яке постає при прийнятті інвестиційних рішень суб'єктами господарювання, є формування напрямів розвитку інвестиційної діяльності.

У системі управління інвестиційною діяльністю особлива увага приділяється інвестиційним ресурсам — інвестованим джерелам фінансування. Покращення процесу управління інвестиційним капіталом можливе за рахунок стратегії фінансування інвестиційної діяльності. Завдяки іноземним інвестиціям підвищується рівень надходжень грошових потоків, що забезпечить напрями розширення інвестиційної діяльності підприємств.

Крім того, інвестиційна діяльність підприємств спрямована на розширення ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії для формування перспективних механізмів управління.

Інвестиційна стратегія — це комплексна система довгострокових цілей інвестиційної діяльності, які визначені, виходячи із загальних завдань розвитку господарюючого суб'єкта, а також обрання найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Зазначено, що інвестиційна стратегія неодмінно має враховувати місію та цілі суб'єкта господарювання, зовнішні та внутрішні чинники впливу і спиратися на стратегічні пріоритети конкретної національної економічної системи [9, с. 78]. Тому стратегічне інвестиційне управління характеризується планом дій на забезпечення реалізації інвестиційних цілей при формуванні інвестиційних ресурсів.

Розробка інвестиційної стратегії підприємства передбачає складний та комплексний аналіз усіх елементів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, а також узгодження вказаних цілей та заходів їх досягнення з загальною стратегією підприємства. Розробка інвестиційної політики представлено у наступних етапах:

- 1) аналіз інвестиційної діяльності підприємства;
- 2) дослідження та оцінка зовнішнього інвестиційного середовища та кон'юнктури ринку;
- 3) визначення стратегічних напрямів розвитку підприємства, які будуть пов'язані з майбутньою інвестиційною діяльністю;
- 4) обґрунтування типу інвестиційної політики підприємства відповідно до цілей вкладання грошових коштів та міри ризику;
- 5) формування інвестиційної політики підприємства у відповідності до основних напрямів інвестування;
- 6) формування інвестиційної політики підприємства у галузевому та регіональному розрізі;
- 7) узгодження основних напрямів інвестиційної політики підприємства [10].

Важливим фактором на сьогодні щодо позитивних зрушень ефективності інвестиційної діяльності підприємств є зовнішньоекономічна діяльність, яка є провідним чинником у залученні іноземних інвестицій, підвищенні експортного потенціалу країни та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на зовнішніх ринках. За таких умов зростає роль і значення аналізу інвестиційної діяльності підприємств, що дозволить скоординувати подальші дії та шляхи розв'язання проблем.

Головною метою аналізу є не тільки результат фінансових відносин з іноземними інвесторами, але й встановлення впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, які знижують результати від розміщення та використання ресурсів підприємств. Аналізуючи інвестиційну діяльність 18 суб'єктів господарювання машинобудівної промисловості в Україні [11], а саме: ПАТ Дрогобицький машинобудівний завод, ПАТ Дружківський машинобудівний завод, ПАТ Одеський машинобудівний завод, ПАТ Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря», ПАТ Конструкторське бюро коксохімічного машинобудування, ПАТ Коростенський машинобудівний завод, ПАТ Бериславський машинобудівний завод, ПАТ Бердичівський

машинобудівний завод «Прогрес», ПАТ Сніжнянський завод хімічного машинобудування, ПАТ Коростенський завод хімічного машинобудування, ПАТ Мелітопольський завод холодильного машинобудування «Рефма», ПАТ Северодонецький науково-дослідний та конструкторський інститут хімічного машинобудування, ПАТ Український науково-дослідний та конструкторський інститут хімічного машинобудування, ПАТ Радомишльський машинобудівний завод, ПАТ Монастирищенський машинобудівний завод, ПАТ Гребінківський машинобудівний завод, ПАТ Харківський тракторний завод, ПАТ Харківський електротехнічний завод «Укрелектромаш», побудовано кластери для вибору стратегічних пріоритетів розвитку зовнішньоекономічних джерел фінансування (рис.1).

При побудові дендрограми як міри відстані використана Евклідова відстань, а способом вимірювання був метод оцінки відстані до центру кластера. Критерієм якості кластеризації є співвідношення між групою і внутрішньо кластерною дисперсією. Значне переважання міжкластерної дисперсії вказує на те, що об'єкти, які входять до кластера, мають схожість та значно відрізняються від інших об'єктів у вибірці [12].

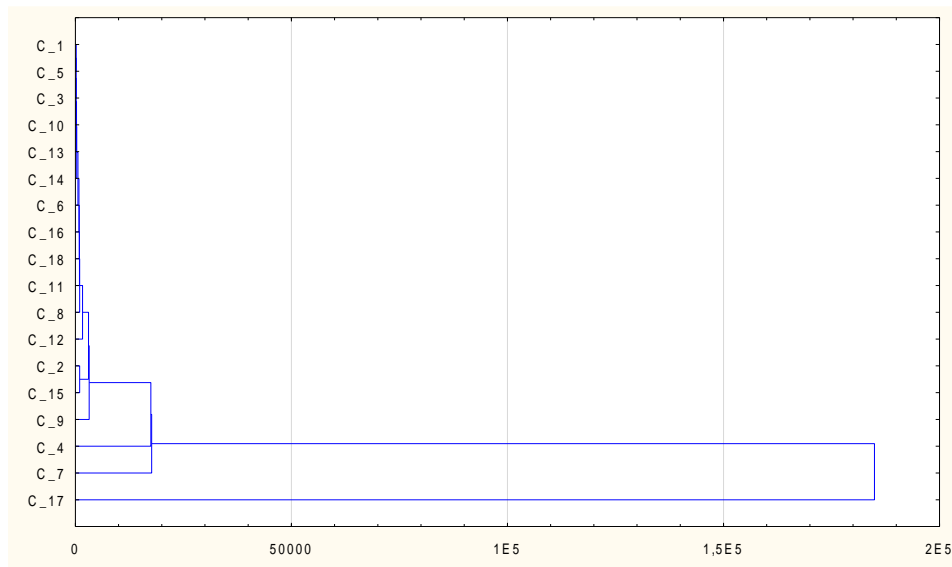

Рисунок 1 – Групування суб'єктів господарювання на основі показників інвестиційної діяльності при виборі стратегічних пріоритетів розвитку

Джерело: власна розробка

При групуванні суб'єктів господарювання (рис. 1), виділено наступні кластери: нормальна інвестиційна діяльність, до якого увійшло 3 суб'єкти господарювання; помірна інвестиційна діяльність (3 суб'єкти господарювання); критична інвестиційна діяльність (12 суб'єктів господарювання), що вказує на необхідність залучення інвестиційних ресурсів суб'єктами господарювання та необхідність побудови ієрархії вибору напрямів стратегічних пріоритетів

розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування.

Доцільно зауважити, що цілі зовнішньоекономічної діяльності чітко спрямовані на розширення виробництва за рахунок співпраці на зовнішніх ринках. Крім того, інвестиційна привабливість спрямована на активізацію проблем залучення іноземних інвестицій.

Заходами щодо поліпшення рівня інвестиційної привабливості можна назвати наступні:

- реформування вітчизняного інвестиційного законодавства для створення системи взаємо узгоджених правових норм, що стимулюють інвестиційну активність вітчизняних підприємств;
- використання основних інструментів регуляторної політики для забезпечення розширення бази інвестиційних ресурсів;
- стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки;
- мотивація до здійснення інвестиційної діяльності населенням через підвищення довіри до вітчизняного банківського сектору;
- надання державних гарантій інвесторам щодо захисту їх прав [4].

З метою підвищення інвестиційної привабливості підприємств, які віднесено до 3 кластеру, запропоновано побудову ієрархії вибору стратегічних пріоритетів для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування. Інвестиційна привабливість спрямована на формування ефективних заходів щодо підсилення довгострокових цілей інвестиційного ринку.

У результаті аналізу направленої графу побудовано матрицю досяжності. Заповнення матриці бінарними стратегічними пріоритетами для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування здійснюється за рядком правилом [13]:

$$d_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо з } i \text{ можна потрапити в } j; \\ 0, & \text{в протилежному випадку.} \end{cases} \quad (1)$$

Побудовано направлений граф вибору стратегічних пріоритетів для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування та матрицю досяжності. Вершину h_i називають досяжною з вершини h_j , якщо в орієнтованій графі існує шлях від h_j до h_i . Ця множина позначається через $R(h_i)$. Вершина h_j вважається попередньою до h_i , якщо можливе досягнення h_i із h_j . Ця множина позначається через $A(h_i)$.

Множина вершин $A(h_i)$

$$A(h_i) = R(h_i) \cap A(h_j), \quad (2)$$

для яких виконується умова недосяжності з решти вершин множини H , що залишилися, може бути позначена як рівень ієрархії. Ця умова перевіряється в декількох ітераціях шляхом поступового виключення визначених вищих рівнів [13].

Визначення рівнів ієрархії проводиться шляхом заповнення матриці бінарними стратегічними пріоритетами розвитку при залученні зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання (табл. 1).

Таблиця 1 Визначення рівнів ієрархії вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання

h_i	$R(h_i)$	$A(h_j)$	$R(h_i) \cap A(h_j)$
1	1,2,3	1	1
2	2,3	1,2,6	2
3	3,4,7	1,2,3	3
4	4,5,7	3,4	4
5	5,6	4,5,6	5
6	2,5,6	1,6,7	5
7	6,7	3,4,5,7	6

Джерело: власна розробка

Критеріальна рівність (табл. 1) при першій ітерації виконується для забезпечення розвитку просування і збуту продукції суб'єктів господарювання на міжнародних ринках. При другій ітерації критеріальна рівність виконується для активізації стратегії

конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. На рис. 2 подано структуру ієрархії вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання.

Рисунок 2 – Ієрархія зв'язку вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання

Джерело: власна розробка

Отримано ієрархію зв'язку вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування, яка має шість рівнів, комплексні дії за якими сприятимуть активізації інвестиційної привабливості на міжнародних ринках та забезпечить вирішення деяких питань щодо розвитку стратегічних пріоритетів суб'єктів господарювання.

Реалізація 6 рівня ієрархії вибору напрямів стратегічних пріоритетів розвитку для залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання прискорить можливість залучення іноземних інвесторів, що забезпечить ефективну інвестиційну стратегію підприємств.

Висновки. Запропоновані напрями стратегічних пріоритетів розвитку для залучення

зовнішньоекономічних джерел фінансування суб'єктів господарювання спрямовані на створення координації дій, які спрямовані розширити інвестиційні можливості підприємств та зміцнити фінансову систему країни. Подолання проблем, направлених на підвищення ефективності інвестиційної політики, сприятиме впровадженню мотиваційних заходів щодо залучення зовнішньоекономічних джерел фінансування при здійсненні інвестиційної діяльності. Саме надання гарантій інвесторам окреслить подальші перспективи реалізувати інвестиційний і інноваційний потенціал підприємств України. Першочерговими завданнями для створення належного інвестиційного клімату є саме реформування інвестиційного законодавства, яке стимулюватиме, насамперед, запровадження ефективної стратегії управління інвестиціями.

Література:

1. Вільгурська Н. М., Мехеда Н. Г. Проблеми інвестування економіки України та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 10. С. 57–59.
2. Задніпряна Т. С. Інвестиційний потенціал промислових підприємств та регіонів URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13314/st_49_15.pdf?sequence=1 (дата звернення: 19.02.2021).
3. Вербицька Г. Л. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в економіку України. *Інноваційна економіка*. 2016. № 1–2. С. 48–52.
4. Гончарук І. В. Напрями оптимізації інвестиційної діяльності підприємств. URL : <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2610&i=6> (дата звернення: 19.02.2021).
5. Гаврилюк О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінанси України*. 2008. № 3. С. 79–93.
6. Малько К.С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 100–105.
7. Василиця О.Б. Іноземне інвестування: загрози економічній безпеці України. *Економіка правовий часопис*. 2016. Вип. 1. С. 12–22
8. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV зі змінами від 16.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 19.02.2021).

9. Тульчинська С.О., Змієнко М.О. Інвестування як елемент реалізації стратегії розвитку національної економіки. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: збірник наукових праць*. 2011. Вип. 29. С. 77-82.
10. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс . М.: ЭльгаН, 2012. 398 с.
11. Інформація щодо фінансової звітності підприємств. URL: <https://smida.gov.ua/> (дата звернення: 19.02.2021).
12. Дубров А. М., Мхитарян В. С., Трошин Л. И. Многомерные статистические методы. М. : Финансы и статистика, 2003. 350 с.
13. Лямец В. И., Тевящев А. Д. Системный анализ. Вводный курс. Х. : ХТУРЭ, 1998. 252 с.

References:

1. Viljghursjka, N. M., Mekheda, N. Gh. (2010) Problems of investing in the economy of Ukraine and ways to solve them. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, 10, 57–59 [in Ukrainian].
2. Zadnirjanna, T. S. Investment potential of industrial enterprises and regions. Retrieved from: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13314/st_49_15.pdf?sequence=1. [in Ukrainian].
3. Verbycjka, Gh. L. (2016) Problems and prospects of attracting investments into the economy of Ukraine. *Innovacijna ekonomika*, 1–2, 48–52 [in Ukrainian].
4. Ghoncharuk, I. V. Directions for optimizing the investment activities of enterprises. Retrieved from: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2610&i=6> [in Ukrainian].
5. Ghavryljuk, O. V. (2008) Investment image and investment attractiveness of Ukraine. *Finansy Ukrainy*, 3, 79–93 [in Ukrainian].
6. Maljko, K. S. (2015) Investment climate and investment attractiveness of Ukraine: factors of their formation in modern conditions. *Aktualjni problemy ekonomiky*, 3, 100–105 [in Ukrainian].
7. Vasylycja, O. B. (2016) Foreign investment: threats to Ukraine's economic security. *Ekonomiko pravovyj chasopys*, 1, 12-22 [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy (2002). About investment activity (Order No. 40-IV, July 04). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> [in Ukrainian].
9. Tuljchynsjka, S. O., Zmijenko, M. O. (2011) Investment as an element of the strategy of national economy development. *Problemy pidvyshhennja efektyvnosti infrastruktury: zbirnyk naukovykh pracj*, 29, 77–82 [in Ukrainian].
10. Blank, Y. A. (2012) *Ynvestycionnyj menedzhment: ucheb. kurs*. Moscow: ЭлghаН [in Russ.].
11. Informacija shhodo finansovoji zvitnosti pidpryjemstv. Retrieved from: <https://smida.gov.ua/> [in Ukrainian].
12. Dubrov, A. M., Mkhitarjan, V. S., Troshyn, L. Y (2003) *Mnoghomerne statystycheskye metody*. Moscow : Fynansi y statystyka [in Russ.].
13. Ljamec, V. Y., Tevjashhev, A. D. (1998). *Systemnij analiz. Vvodnij kurs*. Kh. : KhTURE [in Ukrainian].

